

Людмила Ніколенко,

кандидатка педагогічних наук,

доцентка кафедри педагогіки, дошкільної та спеціальної освіти,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,

просп. Науки, 72, м. Дніпро, Україна,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8708-3117>

РОЛЬ СПЕЦІАЛЬНОГО СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ У ФОРМУВАННІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття стосується проблеми створення інклюзивного освітнього простору в закладах вищої освіти (ЗВО). Наголошено, що низка перешкод реалізації рівних прав і можливостей для осіб з ООП у вищій школі є спільною для ЗВО різних країн. Зважаючи на зростання кількості досліджень у сфері інклюзії у вищій освіті та вимоги до підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, проблематика системної організації супроводу і підтримки осіб з ООП у закладах вищої освіти стає пріоритетною для наукового та прикладного інтересу.

Метою статті є визначення ролі спеціального структурного підрозділу у системі формування інклюзивного освітнього простору у ЗВО. Для досягнення поставленої мети розглянуто функціональні обов'язки і напрями діяльності подібних підрозділів у національних та закордонних закладах вищої освіти, окреслено межі компетенцій таких центрів та узагальнено підходи до координування інклюзивної підтримки здобувачів з ООП.

У дослідженні застосовано комплекс методів, характерних для гуманітарних і соціальних наук: порівняльний аналіз, систематизація, узагальнення і прогнозування.

Аналіз науково методичних джерел та нормативно правових документів дав змогу структурувати інформацію про функції центрів інклюзивного супроводу в різних країнах. Зіставлення моделей діяльності спеціальних підрозділів із супроводу інклюзивного навчання у ЗВО дало змогу виявити спільні кластери підтримки: інклюзивна політика, залучення громади, навчання персоналу та ресурсне забезпечення.

Результати дослідження показують, що спеціальний підрозділ виконує консолідує роль, об'єднуючи зусилля ЗВО і зовнішніх стейкхолдерів у забезпеченні індивідуальних та групових форм супроводу здобувачів з ООП. Його основними завданнями є: інформаційно консультативна діяльність; організація підготовки й підвищення кваліфікації викладачів і волонтерів; розроблення та моніторинг індивідуальних навчальних планів; оцінювання потреб здобувачів і ресурсів ЗВО; координація технічної, соціальної й юридичної підтримки; участь у формуванні політики та методичних матеріалів.

Отже, у статті доведено, що ефективність інклюзивного освітнього простору у ЗВО значною мірою залежить від чіткого функціонування спеціального підрозділу супроводу осіб з ООП. Його діяльність має бути нормативно унормована, технологічно забезпечена та інтегрована в управлінську систему вищого навчального закладу для досягнення рівності освітніх можливостей і підвищення якості професійної підготовки здобувачів з ООП.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, здобувач вищої освіти з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, інклюзивний освітній простір, супровід осіб з особливими освітніми потребами.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми. У сучасних реаліях українського суспільства забезпечення інклюзивної вищої освіти стикається з низкою викликів, пов'язаних із невідповідністю освітніх закладів міжнародним стандартам доступності, необхідністю підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників у питаннях інклюзії та формування професійної інклюзивної компетентності, потребою у подоланні проблеми соціальної ізоляції для здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами (ООП), логістичною підтримкою інклюзивного навчання. Тому ця проблема є надзвичайно актуальною і потребує системного підходу до вирішення.

Результати аналізу (Kalypso, Acquah, Bengs, 2025) свідчать, що кількість досліджень із теми інклюзії у вищій освіті з кожним роком зростає. Науковці сходяться на тому, що для успішної інклюзивності освітні

програми мають бути студентоцентризовані, забезпечувати гнучкі й розширені можливості навчання для всіх студентів, а також наголошують на критичній важливості доступності фізичних структур, соціального середовища, ставлення та цифрового забезпечення для впровадження інклюзії. У зв'язку із цим здатність ЗВО забезпечити дотримання інклюзивних принципів стала критерієм і показником якості вищої освіти, який підвищує репутацію закладу (Baltaru, 2022). Щоб досягти високих показників розвитку за цим критерієм і гарантувати рівні можливості здобувачам з ООП, ЗВО мають розробляти політику, стратегії, процеси та дії, які узгоджують освітню практику з принципами інклюзивної освіти (Kalypso, Acquah, Bengs, 2025). Тому керівництво університетів перебуває під постійним тиском щодо покращення освітнього забезпечення, щоб усі студенти могли почуватися бажаними

та включеними, а також щоб бути конкурентним на ринку вищої освіти (Tomlinson, 2021). Цей тиск також зумовлюється необхідністю поєднати підходи, що виходять із концепції соціальної інклюзії (інклюзія – соціальна цінність суспільства, а її дотримання – етичний обов’язок), та сутність і призначення вищої освіти – академічну досконалість і наукові досягнення (Koutsouris, Stentiford, Norwich, 2022).

Як бачимо, сьогодні ЗВО активно адаптують освітні середовища до індивідуальних потреб осіб з ООП. Однак існує потреба в розробленні системного скоординованого підходу до формування цілісного інклюзивного освітнього простору в ЗВО, який би задовольняв вимоги інклюзії та якості.

Дослідження присвячено визначенню ролі спеціального структурного підрозділу у формуванні системи супроводу осіб з ООП зокрема та розбудові інклюзивного освітнього простору в ЗВО у цілому.

У роботі інклюзивний освітній простір ЗВО досліджується як складна, відкрита і цілісна система, якій притаманні гнучкість та стійкість. Ця система перебуває у безперервному розвитку, у процесі якого динамічно та безперервно слід вирішувати нові завдання щодо інклюзивності.

Слідуючи концепції соціальної інклюзії (Das et al., 2013) та ґрунтуючись на системному підході до вивчення педагогічних явищ (Тверезовська, Тарнавська, 2012), розглядаємо інклюзивний освітній простір ЗВО як соціально-педагогічну систему, визначальними елементами якої є люди, їх взаємодія, відносини і зв’язки. Сукупність різноаспектних зв’язків і способів співпраці учасників ІОП у ЗВО потребує акумулювання зусиль, ресурсів та координації дій щодо задоволення рівного доступу до вищої освіти, комфортного навчання та якісної професійної підготовки здобувачів з ООП.

Мета та завдання. Мета статті полягає у розкритті ролі спеціального структурного підрозділу в системі формування інклюзивного освітнього простору (ІОП) у закладах вищої освіти (ЗВО). Для цього поставлено такі завдання: порівняти функції та напрями діяльності подібних підрозділів у закладах освіти; окреслити межі діяльності спеціального підрозділу, який відповідає за надання інклюзивних послуг у ЗВО.

Методи дослідження. У статті використовуються загальні наукові методи теоретичних досліджень, які широко використовуються в гуманітарних та соціальних науках (порівняльний аналіз, систематизація, прогнозування, порівняння). Аналіз документів та наукових робіт, пов’язаних із темою дослідження, дав змогу зібрати та систематизувати інформацію, щоб підкреслити різноаспектність стратегій інклюзивного супроводу в ЗВО. Цей підхід послужив основою для порівняння підходів до організації інклюзивного супроводу та загалом діяльності спеціальних структурних підрозділів у різних ЗВО, дав змогу систематизувати інформацію та дійти висновків, представлених у роботі.

Результати. Упровадження інклюзивних підходів у вищій освіті спирається на досягнення у цій царині

нижчих освітніх ланок. У межах нашого дослідження особливий інтерес являє вивчення умов ефективності інклюзії в ЗЗСО (Бут, 2015; Loreman, 2007; Hordiichuk et al., 2022; Heidi. Katz, Acquah, 2021).

Тім Лорман (T. Loreman) сформулював «сім стовпів підтримки» інклюзивної освіти та презентував їх як основу дієвої практичної роботи щодо впровадження інклюзивного навчання. Такими основними кластерами, за задумом автора, виступають:

- розвиток позитивного ставлення (політика і лідерство, спрямовані на надання підтримки);
- конкретна інклюзивна навчальна практика, яка показала свою ефективність;
- гнучкі навчальні програми;
- залучення громади;
- змістовна рефлексія;
- необхідне додаткове навчання;
- ресурси.

Дослідник переконує, що запровадження змін у якомусь одному з окреслених кластерів буде недостатнім, не надасть потрібної підтримки і не забезпечить бажаного результату, тому потрібна одночасна взаємопов’язана робота на досягнення ефективності інклюзивної освіти у кожному з них.

Екстраполюючи висновки Лормана на сферу вищої освіти, підтримуємо, що за відповідних умов така узгоджена підтримка забезпечить міцну й довготривалу основу ефективної інклюзивної вищої освіти.

У цьому контексті особливу вагу надаємо аспекту взаємопов’язаності та взаємоузгодженості усіх кластерів інклюзивної підтримки, що можливо забезпечити двома шляхами:

- 1 – через діяльність спеціального структурного підрозділу, який координуватиме всі вектори інклюзивної роботи в ЗВО;
- 2 – системною узгодженою роботою відповідальних осіб у структурних підрозділах та вищих керівних органах ЗВО.

Обидві моделі мають місце у практиці інклюзивної вищої освіти.

В Україні Порядком організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти (2019) закріплений перший варіант підтримки та супроводу. Порядок установлює напрями навчально-реабілітаційного супроводу здобувачів з ООП (навчально-організаційний, психолого-педагогічний та соціальний), а також розкриває завдання діяльності спеціального навчально-реабілітаційного підрозділу (групи психолого-педагогічного супроводу):

- співпраця зі структурними підрозділами ЗВО щодо організації інклюзивного навчання та забезпечення навчально-реабілітаційного супроводу здобувачів освіти з ООП;
- розроблення та моніторинг виконання індивідуального навчального плану здобувача освіти з ООП;
- організація підготовки (підвищення кваліфікації) науково-педагогічних працівників ЗВО та соціальних працівників, волонтерів для роботи зі здобувачами

освіти з ООП шляхом проведення лекцій, семінарів, тренінгів, засідань за круглим столом тощо;

- консультування та методична допомога науково-педагогічним працівникам ЗВО щодо організації інклюзивного навчання;

- інформаційно-просвітницька діяльність із формування толерантного ставлення до здобувачів освіти з ООП;

- співпраця із закладами соціального захисту населення, громадськими об'єднаннями з метою провадження волонтерської діяльності, спрямованої на підтримку здобувачів освіти з ООП.

У європейських ЗВО, досвід інклюзивного навчання в яких ми детально вивчали (Ніколенко, 2024; Ніколенко, 2025), аналогічні структурні підрозділи покликані виконувати такі функції, як:

- розроблення політики та керівних положень щодо інклюзивного навчання та супроводу осіб з ООП у співпраці з управлінськими органами ЗВО;

- розгляд запропонованих поправок до навчальних програм та екзаменаційних положень;

- оцінювання індивідуальних особливих потреб здобувачів з ООП;

- оцінювання ресурсів ЗВО для забезпечення особливих освітніх потреб здобувачів з ООП;

- інформаційно-дорадчі та консультаційні послуги;

- академічна підтримка під час навчання;

- забезпечення індивідуального викладання вибраних предметів у співпраці з координаторами факультетів та кафедрами;

- освітня тренінгова діяльність;

- технічна, соціальна, юридична підтримка;

- розроблення необхідних інформаційних та методичних матеріалів.

Проаналізувавши опрацьований матеріал щодо функціоналу та завдань підрозділу ЗВО, відповідального за підтримку осіб з ООП, вважаємо за доцільне означити кілька конститутивних положень щодо його ролі у формуванні інклюзивного освітнього простору в ЗВО.

По-перше, такий центр насамперед є консолідуючим центром, наріжним каменем у цілісній системі супроводу і допомоги для осіб з ООП.

По-друге, синергетичний підхід має включати не лише здобувачів з ООП, а всіх учасників інклюзивного освітнього простору.

По-третє, системність супровідного процесу повинна підтримуватися нормативно і ґрунтуватися на реальній безперервній взаємодії усіх безпосередніх виконавців та дотичних осіб і підрозділів.

По-четверте, штат співробітників такого центру може не обмежуватися співробітниками ЗВО.

По-п'яте, максимальне сприяння технологічному забезпеченню діяльності центру показує ефективність його роботи і якість функціонування інклюзивного освітнього простору в ЗВО загалом.

На наше переконання, межі діяльності спеціального підрозділу, який відповідає за надання інклюзивних послуг у ЗВО, здатні охоплювати:

- взаємодію з потенційними абітурієнтами, закладами освіти, іншими зацікавленими суб'єктами в питаннях підготовки до навчання в ЗВО за інклюзивною формою;

- ведення обліку та моніторинг інформації про здобувачів з ООП;

- інформаційне забезпечення інклюзивного супроводу та підтримки осіб з ООП;

- організацію різних видів індивідуального супроводу здобувачів з ООП (за співпраці з іншими структурними підрозділами): академічного, соціального, реабілітаційно-відновлювального, технологічного, психологічного тощо;

- комплексну організацію підтримки учасників інклюзивного освітнього простору за напрямками та відповідно до запитів;

- тренінгову, методичну, консультативну, профілактичну діяльність із питань інклюзії;

- участь у розробленні та впровадженні інклюзивної політики ЗВО;

- співпрацю із зовнішніми партнерами щодо впровадження якісної інклюзивної освіти;

- сприяння у працевлаштуванні та неперервній освіті випускників з ООП.

Звичайно, наведений перелік, забезпечуючи гнучкість та варіативність інклюзивних підходів і процесуальних взаємодій, не вичерпує багатогранність аспектів супроводу осіб з ООП в інклюзивному освітньому просторі ЗВО. Пріоритетність напрямів підтримки (підвищення доступності навчання для осіб з ООП; компенсація негативних наслідків інвалідності, інших індивідуальних обмежень здоров'я; усунення/мінімізація бар'єрів фізичного, академічного, культурного та іншого середовища, запобігання створенню нових бар'єрів; надання якісних послуг підтримки здобувачам з ООП тощо) визначає, власне, сам ЗВО, і діяльність центру підтримки інклюзивних процесів (назва умовна) залежить від спрямування його інклюзивної політики.

Визначальним при цьому залишається дотримання стандартів якості освітніх та супровідних послуг. Підтримувати такі стандарти в сучасному світі не видається можливим без упровадження новітніх технологій та пристосувань, фінансові витрати на які самотужки закладу освіти важко осилити. Тому тут істотну вагу має налагодження співпраці з державними органами влади, органами управління місцевими громадами, бізнес-структурами, іншими партнерами та стейкхолдерами, які підтримують концепцію інклюзивного суспільства.

Обговорення. Означивши функціональне призначення та роль спеціального структурного підрозділу, який має опікуватися інклюзивними процесами в ЗВО, ми розширюємо поле питань, на яких має зосереджуватися інклюзивна трансформація ЗВО. Це цілком корелює загальним тенденціям у вищій освіті відповідати попиту на вищу освіту осіб з ООП, адже чисельність здобувачів вищої освіти з ООП із кожним роком зростає (Villouta, Villarreal, 2022). Тому ЗВО намагаються реагувати на їхні потреби, пропонуючи послуги

та інструменти для забезпечення успіху осіб з ООП в їхній університетській кар'єрі та сприяння переходу до трудового життя.

Окреслені нами межі діяльності спеціального підрозділу щодо координації інклюзивності в ЗВО вказують на фактори (Moriña, Biagiotti, 2022), які дають змогу випускникам продовжувати та успішно завершувати навчання та сприяють їхній трудовій інтеграції, а також указують на важливу роль, яку такі підрозділи відіграють у сприянні навчанню та успіху здобувачів з ООП, їхній активній участі в інклюзивній спільноті.

Комплексна системна діяльність таких підрозділів, на наше переконання, сприятиме подоланню низки бар'єрів, з якими стикаються здобувачі з ООП в освітньому просторі ЗВО. Виявлено ідентичність бар'єрів інклюзивності в ЗВО різних країн (Koutsouris, Stentiford, Norwich, 2022; Klein, Sionova, Hladush, 2019; Lintangari, Emaliana, 2020). Серед них: соціальна маргіналізація, брак ресурсів та обладнання, доступних приміщень та матеріалів, відсутність прихильності до інклюзивних практик викладання та навчання тощо. Ми цілком погоджуємося з дослідниками в тому, що інклюзивна вища освіта – це складне поняття, і це відображається в різних підходах до побудови інклюзивної політики ЗВО та організації підтримки здобувачів з ООП.

Здійснений нами дослідницький аналіз призвів до узагальнення та виокремлення функціональної ролі спеціального структурного підрозділу щодо системного формування інклюзивного освітнього простору в ЗВО. Запропоновані нами функції та межі діяльності цього підрозділу не є обов'язковими чи вичерпними і можуть варіюватися відповідно до потреб, цілей та політики конкретного ЗВО. Визначальним є те, що вказані аспекти діяльності спеціального структурного підрозділу із супроводу інклюзивного процесу за умови комплексного підходу сприяють покращенню рівності освітніх можливостей та якісній професійній підготовці здобувачів вищої освіти з ООП.

Висновки. Отже, у статті ми розкрили роль спеціального структурного підрозділу в системі формування інклюзивного освітнього простору (ІОП) у закладах вищої освіти (ЗВО). На нашу думку, вона полягає у консолідації зусиль ЗВО щодо супроводу і допомоги усім особам з ООП у його просторі, не обмежуючись лише здобувачами вищої освіти. Діяльність цього підрозділу повинна бути чітко унормована щодо його можливостей та співпраці з іншими структурами ЗВО на всіх рівнях, а також щодо залучення працівників поза закладом. Діяльність підрозділу має сприяти технологічному забезпеченню інклюзивності в закладі.

Для того щоб з'ясувати функціональні межі діяльності спеціального підрозділу, який відповідає за надання інклюзивних послуг у ЗВО, ми порівняли функції та напрями діяльності подібних підрозділів у різних ЗВО, що допомогло окреслити функціонування в таких межах: взаємодія з потенційними абітурієнтами щодо їх підготовки до навчання в ЗВО

за інклюзивною формою; ведення обліку здобувачів з ООП; інформаційне забезпечення інклюзивної підтримки осіб з ООП; організація різних видів індивідуального супроводу здобувачів з ООП (за співпраці з іншими структурними підрозділами); організація комплексної підтримки учасників інклюзивного освітнього простору за напрямками та відповідно до запитів; тренінгова, методична, консультативна, профілактична діяльність із питань інклюзії; участь у розробленні та впровадженні інклюзивної політики в ЗВО; співпраця із зовнішніми партнерами щодо впровадження інклюзивної освіти; сприяння працевлаштуванню та неперервній освіті випускників з ООП. Наголошуємо, що виокремлені нами аспекти діяльності цього підрозділу не є безальтернативними і можуть використовуватися як можливі шляхи діяльності відповідно до потреб, цілей та політики конкретного ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бут Т. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл : посібник / пер. з англ. Київ : Плеяди. 2015. 190 с. URL: <https://rcpio.ippp.kubg.edu.ua/?p=1044>
2. Кабінет Міністрів України. Постанова № 635 від 10 липня 2019 р. «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти». Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-poryadku-organizaciyi-inklyuzivnogo-navchannya-u-zakladah-vishchoyi-osviti-i100719>
3. Ніколенко Л. Інклюзивний освітній простір у закладі вищої освіти : монографія. Дніпро : Грані, 2024. URL: <https://grani-print.dp.ua/index.php/home/2220243>
4. Ніколенко Л. Практика організації інклюзивного навчання в європейських закладах вищої освіти (приклад Чехії та Словаччини). *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2025. № 1 (26). С. 138–152. DOI: <https://doi.org/10.33189/epsn.v1i26.282>
5. Тверезовська Н., Тарнавська Т. Осмислення поняття «система» в різних галузях наукових знань. *Освітній вимір*. 2012. Вип. 35. С. 320–331. URL: https://www.researchgate.net/publication/352271293_Osmislennya_ponatta_sistema_v_riznih_galuzah_naukovih_znan
6. Baltaru R. D. The rise of agentic inclusion in the UK universities: Maintaining reputation through (formal) diversification. *Studies in Higher Education*. 2022. Vol. 47, No. 1. P. 229–242. DOI: <https://doi.org/10.1080/03075079.2020.17390>
7. Das M.B., Fisiy C.F., Kyte R. Inclusion Matters: The Foundation for Shared Prosperity. Washington, DC: World Bank, 2013. 273 p. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/114561468154469371/pdf/Inclusion-matters-the-foundation-for-shared-prosperity.pdf>
8. Filippou K., Emmanuel O., Bengs A. Inclusive policies and practices in higher education: A systematic literature review. *Review of Education*. 2025. URL: <https://doi.org/10.1002/rev3.70034>
9. Katz H. T., Acquah E. O. The role of schools in providing educational opportunity: An integrative review. *Review of Education*. 2021. Vol. 9, Issue 3. DOI: <https://bera-journals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/rev3.3307>

10. Klein V., Silonova V., Hladush V. Actual problems of educational integration students in the Slovak Republic. Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки. 2019. Вип. 13. С. 48–61. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/275581721.pdf>

11. Koutsouris G., Stentiford L., Norwich B. A critical exploration of inclusion policies of elite UK universities. *British Educational Research Journal*. 2022. Vol. 48. P. 878–895. DOI: <https://doi.org/10.1002/berj.3799>

12. Lister K., Pearson V. K., Collins T. D., Davies G. J. Evaluating inclusion in distance learning: A survey of university staff attitudes, practices and training needs. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2021. Vol. 34. No. 3. P. 321–339. DOI: <https://doi.org/10.1080/13511610.2020.182804>.

13. Loreman T. Seven pillars of support for inclusive education: Moving from “Why?” to “How?”. *International Journal of Whole Schooling*. 2007. Vol. 3. P. 22–38. URL: https://www.researchgate.net/publication/236029238_Seven_pillars_of_support_for_inclusive_education_Moving_from_Why_to_How

14. Moriña A., Biagiotti G. Inclusion at university, transition to employment and employability of graduates with disabilities: A systematic review. *International Journal of Educational Development*. 2022. Vol. 93. Article 102647. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059322000979>

15. Tomlinson M. A sociology of special and inclusive education: Insights from the UK, US, Germany and Finland. In: Kopfer A., Powell J., Zahnd R. (Eds.). *International handbook of inclusive education: Global, national and local perspectives*. Opladen: Verlag Barbara Budrich, 2021. P. 59–74. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1f70kvj.6>

REFERENCES

1. But, T. (2015). *Indeks inkluzii: rozvytok navchannya ta uchasti v zhyttiedialnosti shkil [Index for inclusion: Developing learning and participation in schools]*. (O. Yakovenko, Trans.). Kyiv : Vydavnychiy dim “Pleiady”. URL: <https://repiio.ippo.kubg.edu.ua/?p=1044> [in Ukrainian].

2. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2019, July 10). Postanova № 635 “Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkluzivnoho navchannia u zakladakh vyshchoi osvity” [Resolution No. 635 “On approval of the procedure for organizing inclusive education in higher education institutions”]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-organizatsii-inklyuzivnogo-navchannya-u-zakladakh-vishchoyi-osviti-i100719> [in Ukrainian].

3. Nikolenko, L. (2024). *Inklyuzivnyi osvittii prostir u zakladi vyshchoi osvity: Monohrafiia [Inclusive educational space in a higher education institution: Monograph]*. Dnipro : Vydavnytstvo “Hrani”. Retrieved from: <https://grani-print.dp.ua/index.php/home/2220243> [in Ukrainian].

4. Nikolenko, L. (2025). Praktyka orhanizatsii inkluzivnoho navchannia v yevropeyskykh zakladakh vyshchoi osvity (pryklad Chekhii ta Slovachchyny) [Practice of organizing inclusive education in European higher education institutions (example of the Czech Republic and Slovakia)]. *Osvita osib z osoblyvymi potrebamy: shliakhy rozbudovy*, 1 (26), 138–152. URL: <https://doi.org/10.33189/epns.v1i26.282> [in Ukrainian].

5. Tverezovska, N., & Tarnavska, T. (2012). Osmyslenia poniattia “systema” v riznykh haluziakh naukovykh znan [Understanding the concept of “system” in various fields of scientific knowledge]. *Osvitnii vymir*, 35, 320–331. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/352271293_Osmyslennia_ponatta_sistema_v_riznih_galuzah_naukovih_znan [in Ukrainian].

6. Baltaru, R. D. (2022). The rise of agentic inclusion in the UK universities: Maintaining reputation through (formal) diversification. *Studies in Higher Education*, 47 (1), 229–242. <https://doi.org/10.1080/03075079.2020.17390> [in English].

7. Das, M. B., Fisiy, C. F., & Kyte, R. (2013). *Inclusion matters: The foundation for shared prosperity*. Washington, DC : World Bank. Retrieved from: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/114561468154469371/pdf/Inclusion-matters-the-foundation-for-shared-prosperity.pdf> [in English].

8. Filippou, K., Emmanuel, O., & Bengs, A. (2025). Inclusive policies and practices in higher education: A systematic literature review. *Review of Education*. URL: <https://doi.org/10.1002/rev3.70034> [in English].

9. Katz, H. T., & Acquah, E. O. (2021). The role of schools in providing educational opportunity: An integrative review. *Review of Education*, 9 (3). Retrieved from: <https://bera-journals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/rev3.3307> [in English].

10. Klein, V., Silonova, V., & Hladush, V. (2019). Actual problems of educational integration students in the Slovak Republic. Aktualni pytannia korektsiinoi osvity. *Pedahohichni nauky*, 13, 48–61. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/275581721.pdf> [in English].

11. Koutsouris, G., Stentiford, L., & Norwich, B. (2022). A critical exploration of inclusion policies of elite UK universities. *British Educational Research Journal*, 48, 878–895. DOI: <https://doi.org/10.1002/berj.3799> [in English].

12. Lister, K., Pearson, V. K., Collins, T. D., & Davies, G. J. (2021). Evaluating inclusion in distance learning: A survey of university staff attitudes, practices and training needs. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 34(3), 321–339. DOI: <https://doi.org/10.1080/13511610.2020.182804> [in English].

13. Loreman, T. (2007). Seven pillars of support for inclusive education: Moving from “Why?” to “How?”. *International Journal of Whole Schooling*, 3, 22–38. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/236029238_Seven_pillars_of_support_for_inclusive_education_Moving_from_Why_to_How [in English].

14. Moriña, A., & Biagiotti, G. (2022). Inclusion at university, transition to employment and employability of graduates with disabilities: A systematic review. *International Journal of Educational Development*, 93, 102647. Retrieved from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059322000979> [in English].

15. Tomlinson, M. (2021). A sociology of special and inclusive education: Insights from the UK, US, Germany and Finland. In A. Kopfer, J. Powell, & R. Zahnd (Eds.), *International handbook of inclusive education: Global, national and local perspectives* (Pp. 59–74). Verlag Barbara Budrich. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1f70kvj.6> [in English].

Lyudmila Nikolenko,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Pedagogy, Preschool and Special Education,
Oles Honchar Dnipro National University,
72, Nauky Ave., Dnipro, Ukraine,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8708-3117>

THE ROLE OF A SPECIAL STRUCTURAL UNIT IN THE FORMATION OF AN INCLUSIVE EDUCATIONAL SPACE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article addresses the issue of creating an inclusive educational space in higher education institutions (HEIs). Given the requirements for improving the quality of training for future specialists, the issue of systematic organisation of support and assistance for persons with special educational needs in higher education institutions is becoming a priority for scientific and applied interest.

The purpose of the article is to determine the role of a special structural unit in the system of forming an inclusive educational space in HEIs.

The study uses a set of methods characteristic of the humanities and social sciences: comparative analysis, systematisation, generalisation and forecasting.

Analysis of sources made it possible to structure information about the functions of inclusive support centres in different countries, as well as to identify common support clusters: inclusive policy, community involvement, staff training and resource provision.

The results of the study show that the special unit plays a consolidating role, combining the efforts of higher education institutions and external stakeholders in providing individual and group forms of support to applicants with SEN. Its main tasks are: information and advisory activities; organisation of training and professional development for teachers and volunteers; development and monitoring of individual training plans; assessment of the needs of applicants and HEI resources; coordination of technical, social and legal support; participation in the development of policies and methodological materials.

Thus, the article proves that the effectiveness of an inclusive educational space in higher education institutions largely depends on the clear functioning of a special unit for supporting persons with SEN. Its activities must be standardised, technologically supported and integrated into the management system of the higher education institution in order to achieve equal educational opportunities and improve the quality of professional training for applicants with SEN.

Key words: *inclusion, inclusive education, higher education students with special educational needs, inclusive learning, inclusive educational space, support for people with special educational needs.*

Дата надходження статті: 20.06.2025

Дата прийняття статті: 24.07.2025

Опубліковано: 10.09.2025